CRISTIAN IONESCU
(România)

VASILE GH. POPA (1912-1976) UN MARE FOLCLORIST ROMÂN

Abstract

The priest, teacher and writer G. Vasile Popa can be considered the last great Romanian folklorist, a brilliant continuer of the folklore gatherers such as Artur Gorovei, I. G. Sbierea, Elena Sevastos, S. FI. Marian and others. Unsurpassed expert of popular traditions, Vasile Gheorghe Popa was a personality of the cultivated literature, marked by a tragic destiny which didn't allow him to show the best of his talent. But nevertheless he left important creations, the most remarkable are the epistolary novel „The grandmother", finished in 1973 and published posthumously at the publishing house *Junimea*, after 35 years, due to the help of Cezar Ivănescu. It is worth remembering that the two volumes of memoires, published in 2003 at the publishing house of the Cultural Centre „Dunărea de jos" from Galați, entitled „From childhood", a reference work to the image of the Moldovan village during the years that followed World War One, *Discussions with Vasile Lovinescu*, the masterpiece *The folklore of the Upper Country* and many other works.

Enigma unui manuscris

Vasile G. Popa este un nume aproape necunoscut marelui public.

Mărturisesc că nici eu nu auzisem de Vasile Gh. Popa până în dimineața acelei zile din primăvara anului 2009, când am descoperit în fața uşii de la intrare un sac ce conținea câteva sute de foi dactilografiate.

Prima reacție a fost să arunc acea maculatură la gunoi, convins că este o glumă proastă a unuia din vecinii mei dar, sunând la cea mai apropiată uşă, am aflat că sacul mi-a fost lăsat de „domnul Vasile", cântărețul de la biserica Precupeții Noi, situată în capătul străzii Caragea Vodă.

Curiozitatea m-a determinat să răscolesc prin sacul menajer, scoțând la lumină un manuscris vechi de câteva decenii, o culegere de folclor din nordul Moldovei realizată de profesorul Vasile Gh. Popa.

L-am căutat imediat pe „domnul Vasile", care mi-a dezvăluit prima parte din misterul acestui manuscris. Materialul aparținuse unei profesoare, Maria Luiza Ungureanu, decedată cu mulți ani în urmă şi fusese abandonat la gunoi de cei care s-au mutat în locuința acesteia din strada Aurel Vlaicu, 125.

Având alte preocupări în acel moment, am pus deoparte manuscrisul ce se afla într-o stare deplorabilă, cu intenția de a-l ordona şi studia mai târziu, uitând ulterior de existența sa. După aproximativ un an, discutând cu editorul George Călin,

BDD-A6879 © 2011 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:07 UTC)

am vorbit despre vechiul manuscris şi despre autorul culegerii de folclor, fiind sfătuit să mă adresez Institutului de Etnografie şi Folclor, situat în apropierea locuinţei mele, pe strada Taке Ionescu.

Înainte de a mă prezenta la Institutul menţionat, am deschis calculatorul şi am citit pe internet o serie de informaţii care au clarificat ceva din enigma manuscrisului, descoperind că, în urmă cu 27 ani, la Editura Minerva din Bucureşti se editase o culegere de folclor, a profesorului Vasile Gh. Popa din Fălticeni, ediţie ordonată şi prefaţată de Maria Luiza Ungureanu.

Conştient că documentul aflat în posesia mea ar trebui restituit celor care l-au publicat, am descoperit că Editura Minerva îşi încetase activitatea în anul 2002, activele sale fiind preluate de Megapress Holding din Chişinău.

Din acest moment, m-am implicat afectiv în acţiunea de revalorificare a textelor culese la mijlocul secolului trecut, oferind noilor generaţii de cititori posibilitatea cunoaşterii acestor bijuterii folclorice. Sfătuit de doamna acad. dr. Simona Ispas, director al Institutului de Etnografie şi Folclor, am realizat xerocopierea celor peste 1000 de file, insistând pe accentuarea contrastului paginilor ilizibile şi reconstituirea celor deteriorate, după care am mers la sediul Academiei Române, prezentând domnilor Nicolae Iliescu şi Marian Lupaşcu manuscrisul original împreună cu informaţiile culese.

Cu ocazia acestor întâlniri am realizat că sunt în posesia unui manuscris autentic, deosebit de valoros, ce se impune a fi reeditat, în situaţia în care se va găsi un sponsor generos. Interesul faţă de manuscris a crescut şi mai mult din momentul când au fost descoperite creaţiile populare culese de elevul Nicolae Labiş, viitorul mare poet, de la sătenii din comunele Mălini, Baia şi Boroaia în anul **1**951, ceea ce m-a determinat să-l consult pe profesorul univ. Valeriu Râpeanu şi pe câţiva redactori experimentaţi, apelând, în acest sens, la doamna Lucia Crăciun, de la Editura Fundaţiei PRO şi domnul Alexandru Skultety, de la Editura Humanitas.

Mărturisesc că în tot acest timp m-am ataşat afectiv de personalitatea lui Vasile Gh. Popa, găsind unele similitudini cu cea a tatălui meu, preotul Ioan N. Ionescu. Născuţi în anul 1912, ambii au studiat teologia la Cernăuţi, fiind, probabil, colegi de promoţie, hirotonisiţi ca preoţi în anul 1939.

Cine a fost Vasile Gh. Popa?

Originar din „Ţara de Jos" a Moldovei, fiu de modeşti ţărani podgoreni din satul Mălureni, comuna Nicoreşti, judeţul Tecuci, Vasile Gh. Popa s-a născut la 23 noiembrie 1912. Rămas orfan de ambii părinţi şi înfiat de fratele tatălui său, urmează primele patru clase în satul de adopţie, Fântâni, după care este înscris la Seminarul Teologic „Sfântul Apostol Andrei" de la Galaţi.

Între 1933 şi 1939 este student al prestigioasei Facultăţi de Teologie din Cernăuţi. La absolvire se căsătoreşte cu Eva Varganici, provenită dintr-o familie de preot, şi îşi începe cariera preoţească la Sighetul Marmaţiei şi prin părţile Botoşanilor.

BDD-A6879 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:07 UTC)

După şapte ani renunţă singur la preoţie, fără a fi caterisit, stabilindu-se la Fălticeni ca profesor de română şi latină la Liceul „Nicu Gane”, ajungând în decurs de doi ani directorul acestei instituţii de învăţământ.

Pasiunea sa pentru folclor, născută încă din timpul preoţiei, s-a transmis elevilor săi, printre care se număra şi Nicolae Labiş, şcolarul în vârstă de 16 ani, pregătit de Vasile Gh. Popa pentru a participa la Concursul naţional de **poezie, la care** a obţinut **premiul I pe ţară.**

În decurs de un sfert de secol, între 1945 şi 1970, Vasile Gh. Popa, singur sau împreună cu elevii de la liceul fălticenian, va culege, direct de la ţărani, mii de creaţii populare, dintre cele mal diverse forme de exprimare epică: balade şi doine, cântece de dragoste şi dor, de jale, urât şi noroc, bocete, blesteme, cântece de haiducie sau cătănie, scrisori, cântece satirice si de petrecere, colinde, proverbe, zicători sau ghicitori, teatru popular etc., toate fiind grupate în şapte masive caiete, ceea ce m-a determinat să-l consider ultimul mare folclorist român, continuator strălucit al culegătorilor de folclor Artur Gorovei, I. G. Sbierea, Elena Sevastos, S. FI. Marian şi alţii.

Este, cu siguranţă, cea mai impresionantă colecţie de creaţii populare din Bucovina şi nordul Moldovei, intitulată generic „Folclor din Ţara de Sus”.

Puţini sunt cei care ştiu că activitatea sa de culegător a fost întreruptă timp de cinci ani din cauza unei condamnări. Arestat în anul 1959 pentru mai vechile sale simpatii politice, a fost condamnat la 15 ani muncă silnică, fiind eliberat în urma amnistiei din 1964. În toată această perioadă de detenţie s-a aflat alături de alţi deţinuţi politici cunoscuţi cum au fost Petre Ţuţea, Vasile Voiculescu, Constantin Gane, Radu Gyr etc.

Cunoscător neîntrecut al tradiţiilor populare, Vasile Gh. Popa a fost şi o personalitate a literaturii culte, marcat de un destin tragic ce nu i-a permis să se afirme pe măsura talentului său. Din cauza situaţiei politice şi a cenzurii acelor timpuri, a preferat să scrie literatură pentru copii, cea mai edificatoare creaţie fiind romanul epistolar „Bunica”, terminat în 1973 şi publicat postum, după 35 ani, la Editura Junimea, în îngrijirea lui Cezar Ivănescu.

Cu un an înainte de a părăsi această lume, preotul, profesorul şi scriitorul Vasile Gh. Popa a dăruit urmaşilor săi două volume de amintiri, publicate în anul 2003 la Editura Centrului Cultural „Dunărea de jos” din Galaţi, cu titlul „Din copilărie”, lucrare de referinţă a imaginii satului moldovenesc din anii ce au urmat Primului Război Mondial.

Vasile Gh. Popa a fost un prieten apropiat şi admirator al germanistului Virgil Tâmpeanu, discuţiile cu acesta constituind tema unei lucrări postume apărute în 1998 la Editura „Grai şi suflet” din Bucureşti.

În ultimul său an de viaţă, V. Gh. Popa a ţinut să consemneze şi momentele de comuniune spirituală trăite alături de alt prieten, Vasile (Lala) Lovinescu.

Nepot al marelui critic literar Eugen Lovinescu şi frate al dramaturgului Horia Lovinescu, Lala Lovinescu era considerat „prinţul ştiinţelor esoterice”, autorul lucrării „Al patrulea hagialâc” ce tratează universul romanului „Craii de Curtea Veche” scris de Mateiu Caragiale. Aceste ultime „Mărturii” au fost tipărite postum, la Editura Arionda, cu contribuţia doctorului Vasile V. Popa (Guju) din Galaţi, fiul autorului.

BDD-A6879 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:07 UTC)

Reproduc un fragment din articolul publicat cu această ocazie de criticul Grigore Elisei în „Dacia Literară”, numărul din iunie 2009.

„Convorbirile cu Vasile Lovinescu”, de Vasile Popa, este o carte tulburător mărturisitoare despre oameni şi vremuri ce au ajuns a fi istorie”.

Cu peste trei decenii înainte de apariţia acestor rânduri, în ziua de 18 iulie 1976, preotul Vasile Gh. Popa murea la Spitalul Filaret din Bucureşti, lăsând în urma sa capodopera „Folclor din Ţara de Sus” şi alte numeroase lucrări.

Mormântul marelui folclorist se află la Fălticeni, în cimitirul Oprişeni.

În urma unor îndelungate şi minuţioase căutări, l-am descoperit la Galaţi pe fiul său, medicul Vasile V. Popa. L-am invitat la Bucureşti şi i-am prezentat unicul exemplar original al manuscrisului, cerându-i permisiunea de a mă implica în reeditarea acestor miraculoase creaţii populare bucovinene.

Cele expuse mai sus se doresc atât un epilog al vieţii şi creaţiei marelui om, cât şi o prefaţă a viitoarei ediţii din culegerea „Folclor din Ţara de Sus”.

BDD-A6879 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:07 UTC)